

Inkluderande utbildning som en mänsklig rättighet

Bild: Danny Nee, Unsplash

De grundläggande och
mänskliga rättigheterna,
funktionsnedsättning och
rätt till utbildning

Presentationens alla bilder: pixabay.com, Unsplash

Presentationens huvudteman

- Vad är grundläggande och mänskliga rättigheter?
- Vad är konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning?
- Hur förverkligas rättigheterna för en person med funktionsnedsättning i Finland?
- Barn, skola och konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning
- Rätt till utbildning och inkludering
- Material för lärare

Inledningsvis: för läsaren av undervisningsmaterialet

- Inkludering är en övergripande princip för individen och samhället, men i denna presentation fokuserar vi på utbildning.
- Till näst presenteras utdrag ur de grundläggande och mänskliga rättigheterna, som utgör en grund för den inkluderande utbildningen. Listan över lagar är inte uttömmande, så det lönar sig alltid att granska aktuell lagstiftning som berör ditt eget arbete (t.ex. lag om småbarnspedagogik, lag om grundläggande utbildning, gymnasielag) och annan aktuell lagstiftning (t.ex. lag angående utvecklingsstörda) på adressen www.finlex.fi.
- Lika tillgång till utbildning och arrangemang gällande rätt för funktionsnedsatta barn till utbildning är en något som ofta blir föremål för klagomål hos justitieombudsmannen.
- Tips! Du kan bläddra bland lösningar på problemområden på sidan <https://www.oikeusasiamies.fi/r/sv/ratkaisut>. Där finns många lösningar relaterade till funktionsnedsättning och undervisningsarrangemang. Det lönar sig också att använda sig av utbildningsmaterial som utformats på basis av vanliga klagomål [Perus- ja ihmisoikeudet opetus- ja kasvatusalalla](#) (grundläggande och mänskliga rättigheter inom undervisning och fostran).

RÄTTSLIG GRUND

Vad betyder det att man har en rättighet?

De grundläggande och mänskliga rättigheterna

Den internationell rätten

Funktionsnedsättning och mänskliga rättigheter:
konventionen om rättigheter för personer med
funktionsnedsättning (CRDP) och konventionen
om barnets rättigheter

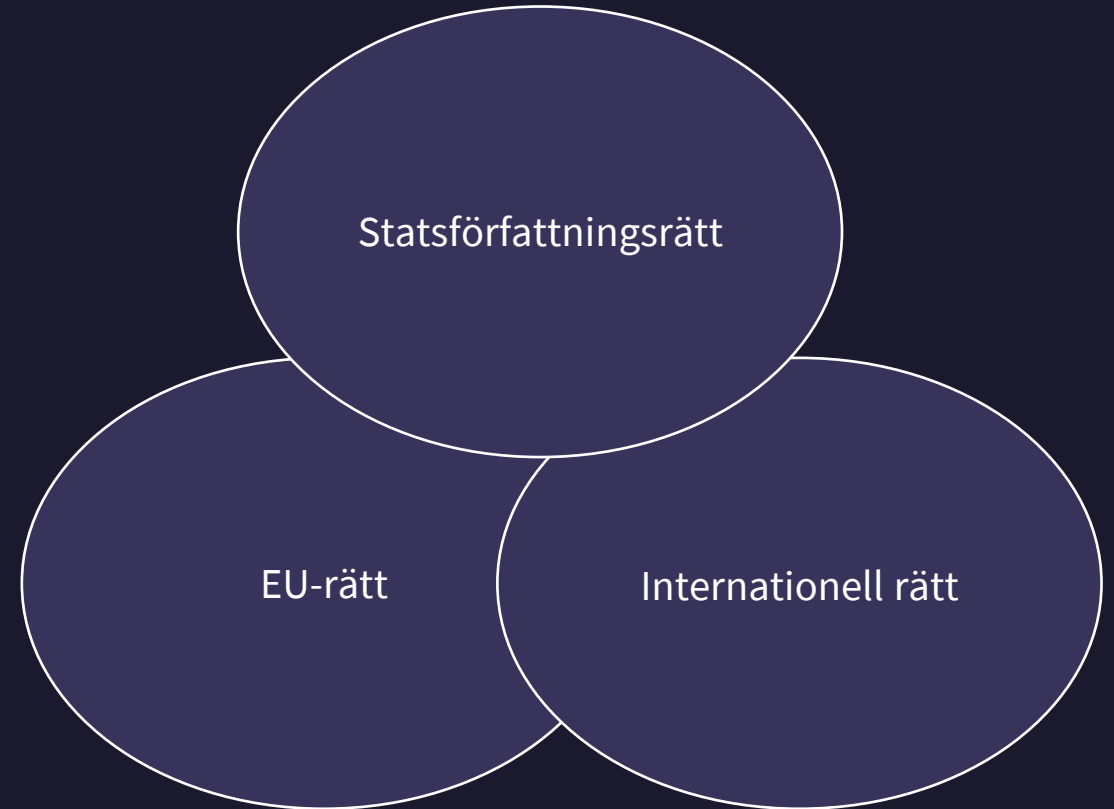
Vad betyder det att man har en rättighet?

- Förutom det rättsliga området är mänskliga rättigheter värderingar, politik och vardag.
- I diskursen om mänskliga rättigheter talar man om "rättighetsinnehavare" (rights holder) och "ansvarsbärare" (duty bearer).
- I sin tjänst är läraren en ansvarsbärare vars uppgift är att trygga och främja de grundläggande och mänskliga rättigheterna.
- Till näst presenteras utdrag ur de grundläggande och mänskliga rättigheterna, som utgör en grund för den inkluderande utbildningen (Obs! Kontrollera alltid speciallagstiftning från fall till fall).

De grundläggande och de mänskliga rättigheterna i Finland

- Grundläggande och mänskliga rättigheter överlappar varandra inom tre rättsområden: konstitutionell, EU-rätt och internationell rätt
- I Finland tryggar grundlagen de grundläggande och mänskliga rättigheterna (6 § - 21 §).
- Finland har förbundit sig till flera internationella avtal.
- Internationell rätt produceras bland annat vid FN, EU-rätt i Europaparlamentet och statsförfattningsrätt i Finlands riksdag.

Tips! Bekanta dig närmare med Människorättscentrets föreläsningsserie som behandlar ämnet mer ingående ur ett rättsligt perspektiv:
<https://www.manniskorattscentret.fi/utbildning/forelasningsserie/>

Nationell lagstiftning - Grundlagen

- Grundlagen (1999/731) ([se den fullständiga lagen på finlex.fi](#))
 - Enligt 6 § får ingen utan godtagbart skäl särbehandlas på grund av kön, ålder, ursprung, språk, religion, övertygelse, åsikt, **hälsotillstånd eller handikapp** eller av någon annan orsak som gäller hans eller hennes person. Barn skall bemötas som jämlika individer och de skall ha rätt till medinflytande enligt sin utvecklingsnivå i frågor som gäller dem själva.
 - 16 §: Kulturella rättigheter: Alla har rätt till avgiftsfri grundläggande utbildning. [...] Det allmänna ska säkerställa [...] lika möjligheter för var och en att oavsett medellöshet enligt sin förmåga och sina särskilda behov få även annan än grundläggande utbildning samt utveckla sig själv.
 - Enligt artikel 19.3 skall det allmänna också stödja familjerna och andra som svarar för omsorgen om barn så att de har möjligheter att trygga barnens välfärd och individuella uppväxt.
 - 22 §: tillgodoseende av de grundläggande rättigheterna: Det allmänna ska se till att de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna tillgodoses.

Nationell lagstiftning

- Diskrimineringslagen (2014/1325) ([se den fullständiga lagen på finlex.fi](#))
 - 8 § förbud mot diskriminering: förutom direkt och indirekt diskriminering är förbjuden diskriminering även trakasserier, vägran att göra rimliga anpassningar samt instruktioner eller befallningar att diskriminera.
 - 6 § förpliktigar utbildningsanordnare att främja likabehandling:
 - de främjande åtgärderna ska vara effektiva, ändamålsenliga och proportionerliga med beaktande av läroanstaltens verksamhetsmiljö, resurser och övriga omständigheter.
 - Läroanstalterna ska också utarbeta en plan för de åtgärder som behövs för att främja likabehandling.
- Enligt **handikapplagen (1987/380)** skall kommunen sörja för att dess offentliga service lämpar sig även för handikappade. Vid utveckling av sin service och sitt stöd för handikappade skall den beakta de behov och synpunkter som dessa åberopar. (7 §) ([lagen på finlex.fi](#)).

The background of the slide features a large, circular United Nations emblem. It consists of a world map centered on the North Pole, surrounded by a laurel wreath. The emblem is rendered in a light, semi-transparent style against a dark brown background.

MÄNNISKORÄTTSKONVENTIONER

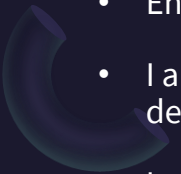
Internationell rätt som en viktig del av finsk lagstiftning:
konventionen om rättigheter för personer med
funktionsnedsättning och konventionen om barnets rättigheter

Funktionsnedsättning och mänskliga rättigheter

Konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning, dvs. Convention on the Rights of Persons with Disabilities (CRPD)

- Ratificerades, dvs. trädde i kraft i Finland år 2016 ([se hela konventionen på finlex.fi](#)).
- Paradigmförändring, eller **förändring i tankesättet**: personer med funktionsnedsättning är aktiva aktörer, rättighetsinnehavare och de har samma människovärde.
 - Förnekandet av värdigheten hos personer med funktionsnedsättning har en lång historia bakom sig (se Vehmas 2015).
 - Personer med funktionsnedsättning är inte samhälleliga eller medicinska omsorgsobjekt, de är rättighetsinnehavare.
- **Artikel 24** i konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning **garanterar rätten till inkluderande undervisning**.

FN:s konvention om barnets rättigheter

-
- Enligt artikel 2 i konventionen ska de erkända rättigheterna garanteras alla barn, utan någon som helst diskrimination.
 - I artikel 12 garanteras barnets rätt att fritt uttrycka egna åsikter i alla frågor som rör honom/henne. Barnets åsikter ska beaktas med hänsyn till dess ålder och mognadsgrad.
 - I artikel 23 tryggs i synnerhet ett funktionsnedsatt barns möjlighet till skolgång.

FN:s övervakningsorgans riktlinjer för **inkluderande undervisning**

CRDP-KOMMITTÉN (ALLMÄN KOMMENTAR NR. 4: INKLUDERANDE UNDERVISNING)

- Avtalsparterna måste tillgodose rättigheten för personer med funktionsnedsättning till utbildning genom att säkerställa ett inkluderande utbildningssystem på alla nivåer.
- Den inkluderande utbildningen ska sträva efter att främja ömsesidig respekt och värde för alla och skapa utbildningsmiljöer där inställningen till lärande, läroanstaltens kultur och läroplanen återspeglar värdet av mångfald.
- **Inkluderande utbildning är ”en grundläggande mänsklig rättighet för alla elever.”**
- Inkludering är inte att placera elever med funktionsnedsättning i allmänna klasser **utan strukturella förändringar** till exempel i anordnandet av utbildningen, i läroplanen och i undervisnings- och inlärningsstrategierna.

BARNRÄTTSKOMMITTÉN (ALLMÄN KOMMENTAR NR. 9: RÄTTIGHETER FÖR BARN MED FUNKTIONSNEDSÄTTNING)

- Eftersom undervisning av vissa barn med funktionsnedsättning kräver sådana stödåtgärder som inte alltid är tillgängliga inom ramen för det normala skolsystemet, ska sättet på vilket inkluderingen genomförs, och dess form, utgå från barnets individuella inlärningsbehov.
- Inkludering kan variera från att placera alla elever med funktionsnedsättning tillsammans i en vanlig klass på permanent basis, till att placera dem i vanliga klasser inom olika grader av inkludering, inklusive en viss andel specialundervisning.
- Det är viktigt att inkludering inte ses som att endast placera barn med funktionsnedsättning i normal undervisning utan att beakta deras specialbehov och -problem. Tätt samarbete mellan de som arbetar inom specialundervisningen och normalundervisningen är väsentligt.

Definition av funktionsnedsättning - mångfald och förhållande till miljön

Konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning definierar funktionsnedsättningen i relation till miljön:

- "Personer med funktionsnedsättning innefattar bl.a. personer med varaktiga fysiska, psykiska, intellektuella eller sensoriska funktionsnedsättningar, **vilka i samspel med olika hinder kan motverka deras fulla och verkliga deltagande i samhället på lika villkor som andra.**"

Personer med funktionsnedsättning är en varierande grupp; alla funktionsnedsättningar är inte synliga.

- Ett sätt att dela in funktionsnedsättningsgrupperna är till exempel sensorisk funktionsnedsättning, fysisk funktionsnedsättning, neuropsykiatrisk störning, kognitiv funktionsnedsättning, utvecklingsstörning, teckenspråk och övriga.

Personens rättigheter påverkas inte av att personen tillhör en viss grupp eller har en viss diagnos, utan det är frågan om funktionsförmåga.

Hur förverkligas rättigheterna för personer med funktionsnedsättning i Finland?

Människorättscentrets och Handikappforumets
utredning 2018

Sammanställda observationer

Samhällelig delaktighet

Individualitet

Upplevelse av jämlikhet

Respekt för värdighet

Kontinuerlig kamp för rättigheterna

- Över hälften hade upplevt fattighet (54 %, ca= 1438), som återspeglades i deras samhälleliga delaktighet, möjligheter till fritidsaktiviteter och primärvård.
- Individuella behov beaktas inte.
- Upplevelse av jämlikhet som en del av den grundläggande tryggheten dålig.
- Respekt för värdigheten har inte upplevts förbättrad.
- Beskrivningar av den kontinuerliga kampen mot olika vändningar som förhindrar förverkligandet av rättigheterna.

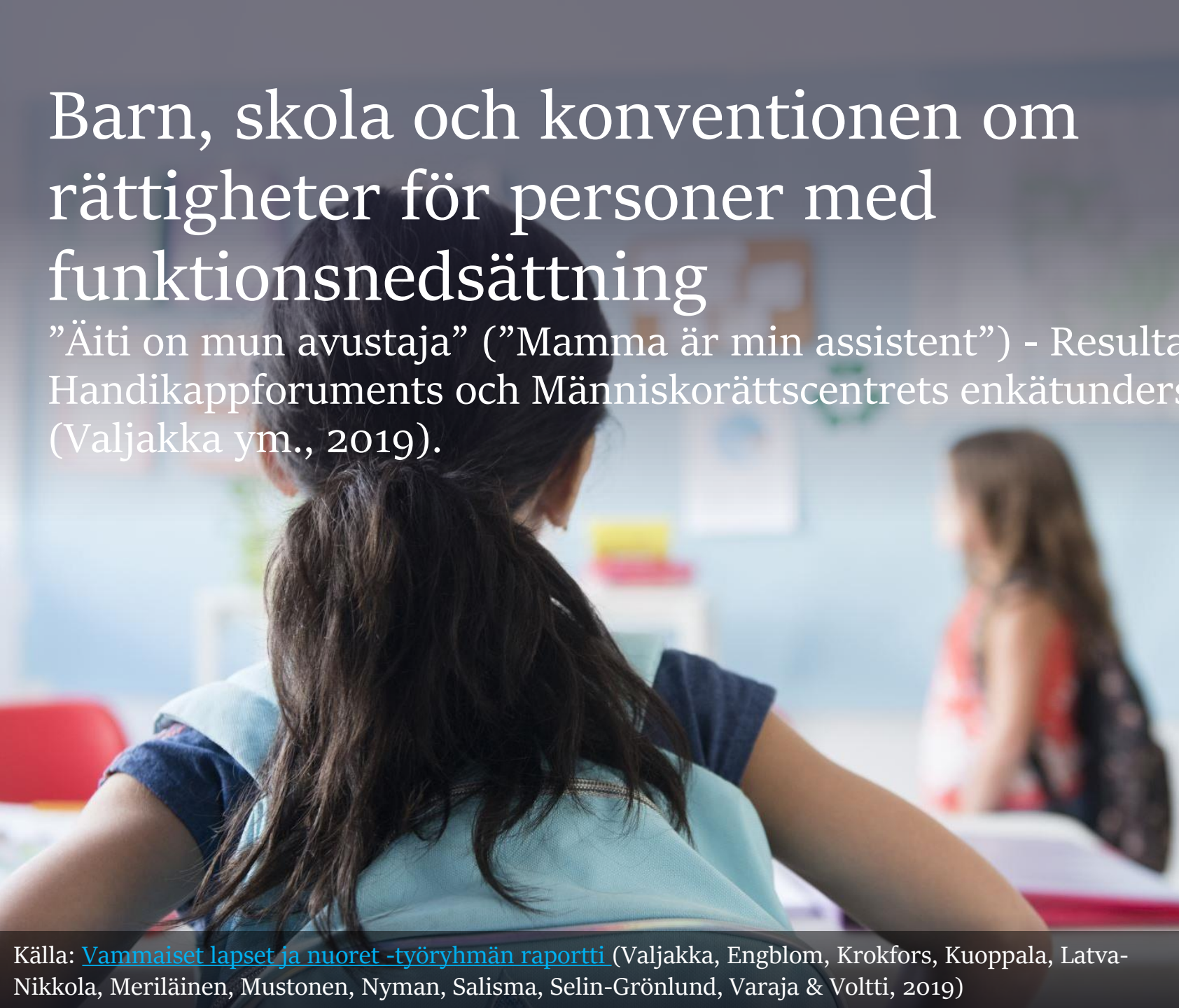
Respekt för människans värdighet och fördomar

- Tycker du att respekten för människans värdighet för personer med funktionsnedsättning har ökat de senaste två åren?
 - 71 % nej, 29 % ja (totalt=1525)
- Tycker du att fördomar mot personer med funktionsnedsättning har minskat under de senaste två åren?
 - 68 % nej, 32 % ja (totalt=1525)
- Har din rätt att leva ifrågasatts direkt eller indirekt?
 - Nej 73 %, ja 27 % (totalt=1055)

Barn, skola och konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning

”Äiti on mun avustaja” (”Mamma är min assistent”) - Resultaten av Handikappforumets och Människorättscentrets enkätundersökning (Valjakka ym., 2019).

Sammanställda observationer: Barn, unga, inkludering

Delaktighet i skolan

- Lika rätt till utbildning och tillgänglighet har inte förverkligats. Inkludering som besparingsmetod har kritiserats.

Diskriminering

- 64 % av under 16-åringarna har upplevt diskriminering i skolan och 61 % i anpassningar.

Social dimension

- **Den sociala dimensionen** inkluderar till exempel minskandet av barnets självbestämmanderätt och förhindrande av jämlikt deltagande. T.ex. man får inte delta i fritidsaktiviteter utan övervakare eller vårdnadshavare.

Rätt att vara sig själv

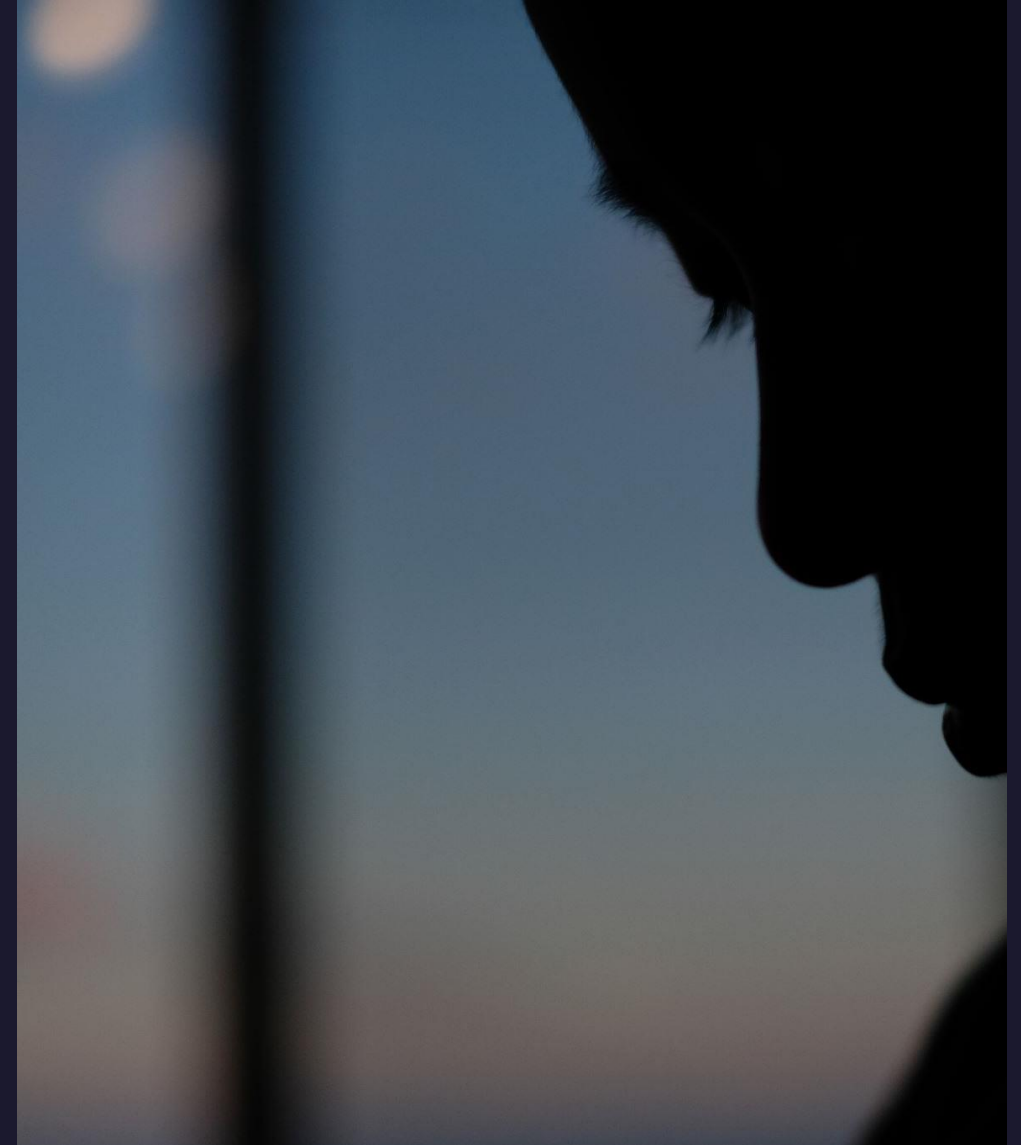
Barnets självbestämmanderätt

- Barnets behov att bli självständig och utvecklas sågs inte som en tillräckligt grund för att bevilja hjälpen.

Upplevelser av undervisning och delaktighet

- ”Jag vill gå på gym, cykla, lära mig simma, få vänner och åka på läger. Inget lyckas.”
- ”En assistent har inte beviljats så att jag skulle kunna delta.”
- ”I skolan behöver jag framsynthet, kunna dra mig tillbaka i en liten grupp och ett lugnt utrymme samt stöd för social interaktion. Inget av detta förverkligas.”
- ”Det har varit svårt att få stödåtgärder till skolan. Koordinatören för specialstöd sade att det inte riktigt finns någon lämplig skolplats tillgänglig för mig. Kommunen har begränsade resurser och klassen är för stor. Jag har varit verkligt överbelastad av de första skoldagarna trots att jag åker direkt hem och inte deltar i eftermiddagsvården och all belastning har minimerats hemma.”
- ”Möjliggörandet av att delta i inläringen i skolan. Lärarna, assistenterna vägrade använda kommunikationsanordningen (bildkommunikation), tillgång till assistenttjänst, för användningen av de sensoriska hjälpmedlen.”

Upplevelser av inkludering

Närskoleprincipen kan falla på grund av tillgängligheten till utrymmena, eller så förverkligas inte inkludering alls, även om utrymmena skulle vara tillgängliga:

- ”Det stöd som ges i skolan har begränsats som en sparåtgärd.”
- ”Skolan meddelade kommunen att de inte vill ha mig dit eftersom jag är en ekonomisk extra utgift när jag behöver en assistent. Trots det tidigare beslutet tog kommunen bort min förskoleplats, även om närskolan var den enda tillgängliga skolan i centrum. Diskrimineringen ansågs vara indirekt och direkt.
- ”Det har varit svårt att ta sig till närskolan och närförskolan, även om skolan är tillgänglig. De tror att muskelsjukdomen är en fördröjning i utvecklingen, trots utlåtandena. De ser mig som en svårighet istället för en möjlighet.”
- ”I skolan har det uppkommit svårigheter med att beakta synskada, man vill isolera när det saknas förståelse för hur man kan stöda.”
- ”Det var svårt att få plats på förskolan där mitt syskon hade gått eftersom skolan först inte ville ha mig på grund av min allvarliga fysiska funktionsnedsättning, trots att där fanns hiss och jag hade assistent.”

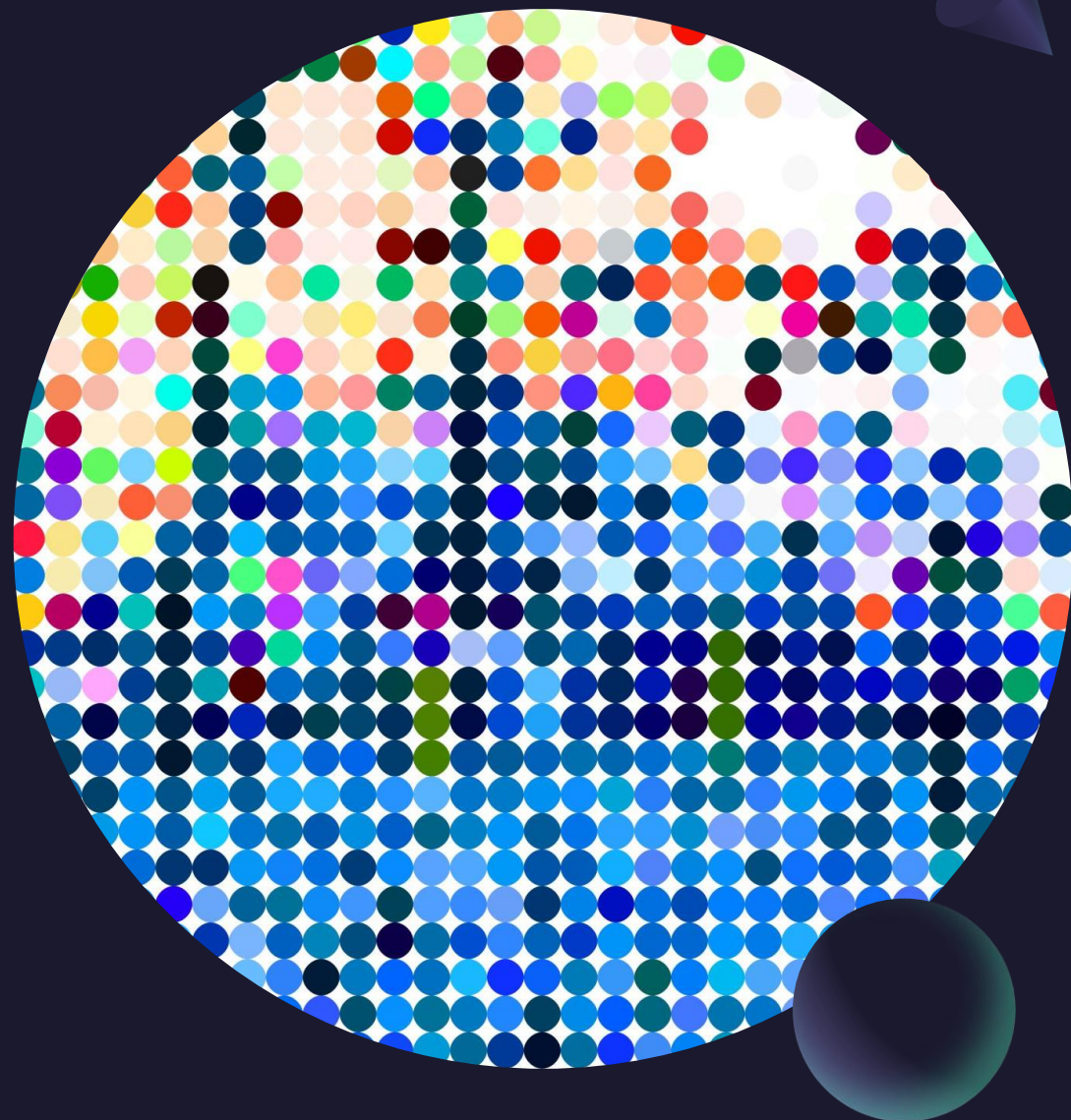
Upplevelser: familjer belastas, kampen för rättigheter och okunskap

- ”Mamma är min assistent - att få hjälp är en kamp och belastar familjer (se Valjakka m.fl. 2019).
 - ”Myndigheters okunskap om lagar leder till att kunden ständigt måste försvara sina rättigheter och orka göra besvär och klagomål på felaktiga beslut. Detta tar upp mycket tid, pengar och resurser helt i onödan. Det är en enda kamp att få livet i ordning med en funktionsnedsättning. Fördomar och individuell bedömning av situationen sviker oftast.
- I de öppna svaren i enkäten kom det fram att det var särskilt svårt att få tjänster då funktionsnedsättningen inte syns utifrån och de individuella funktionsbegränsningar som det orsakar inte förstås, så som till exempel ofta är fallet i neuropsykiatriska syndrom (bland annat autismspektrum, ADHD), personer med hjärnskada eller vid ovanliga sjukdomar.

Rätt till utbildning och inkludering

Skyldigheter, begrepp relaterade till
inkludering och typiska utmaningar

Rätt till utbildning: mest centrala skyldigheter

- Elever och studerande med funktionsnedsättning har rätt att få undervisning i det allmänna utbildningssystemet jämnt med andra, och att få det individuella stöd som de behöver för detta.
- Enligt Broderick och Ferrin (2019) är de centrala skyldigheter som garanterar rätt till utbildning:
 - Obligatorisk grundläggande utbildning,
 - Skäliga anpassningar,
 - Icke-diskriminering.

Delaktighet i utbildningssystemet

- Delaktighet i utbildningssystemet är en viktig del i att växa upp till en del av samhället.
- Ett inkluderande utbildningssystem ska genomföras på alla nivåer.
- Ett diskriminerande system leder till frågan, har det funktionsnedsatta barnet sin framtid i arbetslivet eller på en arbetscentral? Är framtiden en kund av tjänster, icke delaktig, eller som en del av samhället?
- Lika rätt till utbildning innebär möjlighet till utbildning i de gemenskaper där personerna med funktionsnedsättning i övrigt lever.
- Att fylla inkluderingsgapet med tjänster är dyrt och ineffektivt!
- Delaktighet kan vara en gemensam vardag för åldersgruppen, som bär ända till vuxenlivet.

Vad betyder inkluderande undervisning?

Funktionshindrade barns utvecklande rätt till utbildning

Offentlig diskussion

Internationell praxis för lösningar

Inkludering och relaterade begrepp: Utvecklande rättighet till utbildning för personer med funktionsnedsättning

Rättigheten till utbildning för personer med funktionsnedsättning har utvecklats från uteslutning till inkludering:

1) **exklusion**: uteslutning.

- Utbildning för personer med funktionsnedsättning ansågs inte nödvändig, så rätten till utbildning nekades.

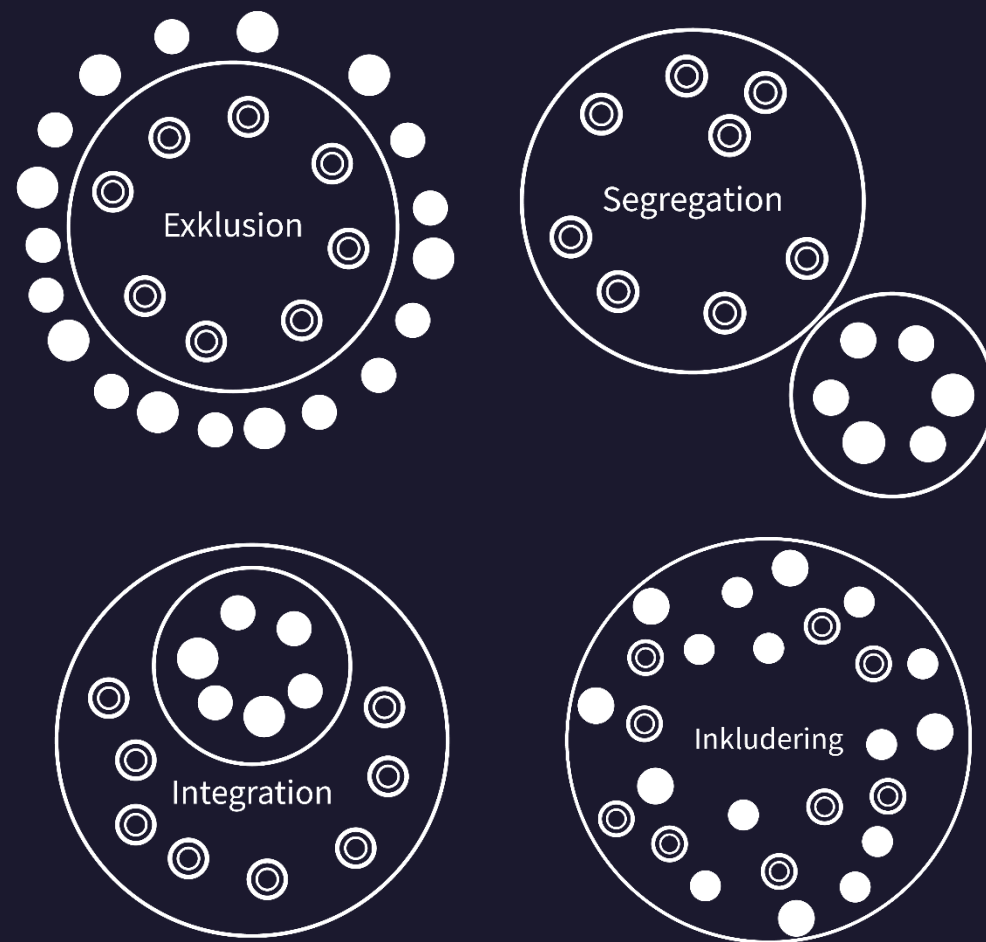
2) **segregation**: separation till en egen grupp.

- Egna ”specialskolor” eller utrymmen utvecklades, eftersom man tänkte att en person med funktionsnedsättning inte klarar sig i den allmänna undervisningen.

3) **integration**: med, men avskilt.

- Integration inkluderar inte alltid borttagande av hindren för individens inlärning, och det har ansetts begränsa möjligheten till verklig delaktighet. Det baserar sig också på en problematisk separation till exempel efter funktionsnedsättning.

4) **inkludering**: möjlighet att vara delaktig.

Den breda definitionen av inkludering

- **Det är inte frågan om inkludering till exempel då en elev som på grund av sin funktionsnedsättning behöver stöd tas med i en vanlig undervisningsgrupp utan att stöd enligt hans eller hennes individuella behov ordnas för honom eller henne** (Valjakka m.fl. 2019, 25-26).
- Den breda uppfattning av inkludering främjar social inkludering genom att ta bort hinder för eleverna som skadar, utestänger eller invalidiserar människor som anses bristfälliga. Dessa hinder kan vara politiska, sociala, fysiska, pedagogiska eller emotionella. (Valjakka m.fl. 2019, 25-26).
 - Att placera en elev med sina stödsystem i en gemensam klass garanterar nödvändigtvis inte ett inkluderande utrymme, och en liten grupp erbjuder inte heller nödvändigtvis upplevelsen för social inkludering.
- Om inkludering uppfattas som en kränkning av jämlikhet eller som något som saktar ner inlärningen är detta inte ett problem med idealen eller målen för inkluderande undervisning, istället borde praxis och politiska åtgärder granskas kritiskt (Honkasilta m.fl. 2019, 492).

BILD Elevate, Unsplash

BILD Nathan Anderson, Unsplash

Inkludering i offentligheten

- I Finland har diskussionen om inkludering blivit polariserad.
 - man hänvisar till ineffektiviteten av inkludering på grund av resursbrist, men även attitydproblem återspeglas bland annat i diskursen ”alla lider”, enligt vilken inkludering endast orsakar problem för alla parter (se Honkasilta m.fl., 2019).
- Det finns otaliga misslyckanden med inkludering, men även framgångar.

Koulu laittoi vammaiset lapset ulkoilemaan häkkimäiseen rakennelmaan, rikkoi avin mukaan yhdenvertaisuuslakia – kantelijan mielestä ”Ei kunnioita vammaisten lasten ihmisyyttä”

(Helsingin uutiset, 22.2.2021)

Erityisopettaja sulautti ”koulun äänekkäimmän ja näkyvimmän” pienryhmänsä tavalliseen luokkaan – miten hän onnistui siinä, mikä monessa koulussa on mennyt pieleen?

(Yle, 2.11.2020)

Politiikka | Koulutus

Erityisoppilaiden opetus yhdessä muiden kanssa nousi keskusteluun – tuoreen väitöksen mukaan opettajien yhteistyö helpottaisi ongelmia

”Puhuttaessa inkluusiosta ajatellaan usein, ettei erityisopetusta olisi silloin lainkaan”, Birgit Paju oikoo väärinkäsityksiä.

(Helsingin sanomat, 04.03.2021)

Övervakningsorganens lösningar för inkluderande undervisning

Lösning av kommittén som övervakar
konventionen om rättigheter för personer med
funktionsnedsättning (CRDP)

Lösning av Europeiska kommittén för sociala
rättigheter 2020

Barnombudsmannens och unga rådgivares åsikter

Människorättskommittéernas lösningar 2020

CRDP-kommitténs första lösning gällande inkluderande undervisning år 2020

- Spanien kränkte ett funktionsnedsatt barns rätt till inkluderande utbildning eftersom barnet mot föräldrarnas vilja hade blivit förvisad till en utbildningsinrättning avsedd för personer med funktionsnedsättning.
- Enligt kommittén uppfyllde inte Spanien skyldigheterna enligt CRDP (artiklarna 7, 13, 15, 17 och 34 listade var för sig och tillsammans med artikel 4), eftersom de **inte bedömde barnets särskilda behov** eller gjorde **skäliga anpassningar** med hjälp av vilka barnet skulle ha kunnat fortsätta inom den allmänna utbildningen.

Beslut av Europeiska kommittén för sociala rättigheter gällande inkluderande utbildning

- Kommittén noterade att Belgien hade brutit mot sin skyldighet enligt den europeiska sociala stadgan att tillhandahålla inkluderande utbildning i allmän utbildning i tillräcklig utsträckning för utvecklingsstörda barn i den fransktalande gemenskapen i Belgien (*International Federation for Human Rights (FIDH) and Inclusion Europe v. Belgien*).

Barnombudsmannens åsikter om inkluderande utbildning

- Inkludering är en mänsklig rättighet, som gäller både undervisning och delaktighet i samhället och gemenskaper

(CRC/GC/2001/1) , (CRC/C/GC/9) <https://lapsiasia.fi/sv/allmanna-kommentarer>

- Enligt barn och unga förstärker inkludering:
 - ✓ känslan av att höra till gruppen och gemenskapen (man hälsar, accepterar dig som du är)
 - ✓ Det ingrips i diskriminering och mobbning
 - ✓ Man lyssnar till barn och ungas åsikter och tar dem på allvar, de förbises inte
 - ✓ Man försöker förstå även om man inte skulle ha ett gemensamt språk (mångsidiga former av kommunikation)
 - ✓ Man stöder när det behövs hjälp och stöd (hjälpmedel, tolkar, assistenter, handledare)
 - ✓ Även styrkor beaktas

(Barnombudsmannens Unga rådgivare -träffar

<https://lapsiasia.fi/sv/horande-av-barn>

och barnombudsmannens publikation som behandlar rättigheter för barn med funktionsnedsättning, på kommande 2021)

Typiska problem vid genomförandet av artikel 24 i konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning:

Övergången från segregerad till allmän undervisning hindras av:

- Resursbrist
- Otillräcklig lärarutbildning
- Kunskapsbrist
- Brist på rättsmedel
- Kulturella och attitydmässiga problem - i Finland t.ex. polariserad diskussion om inkludering

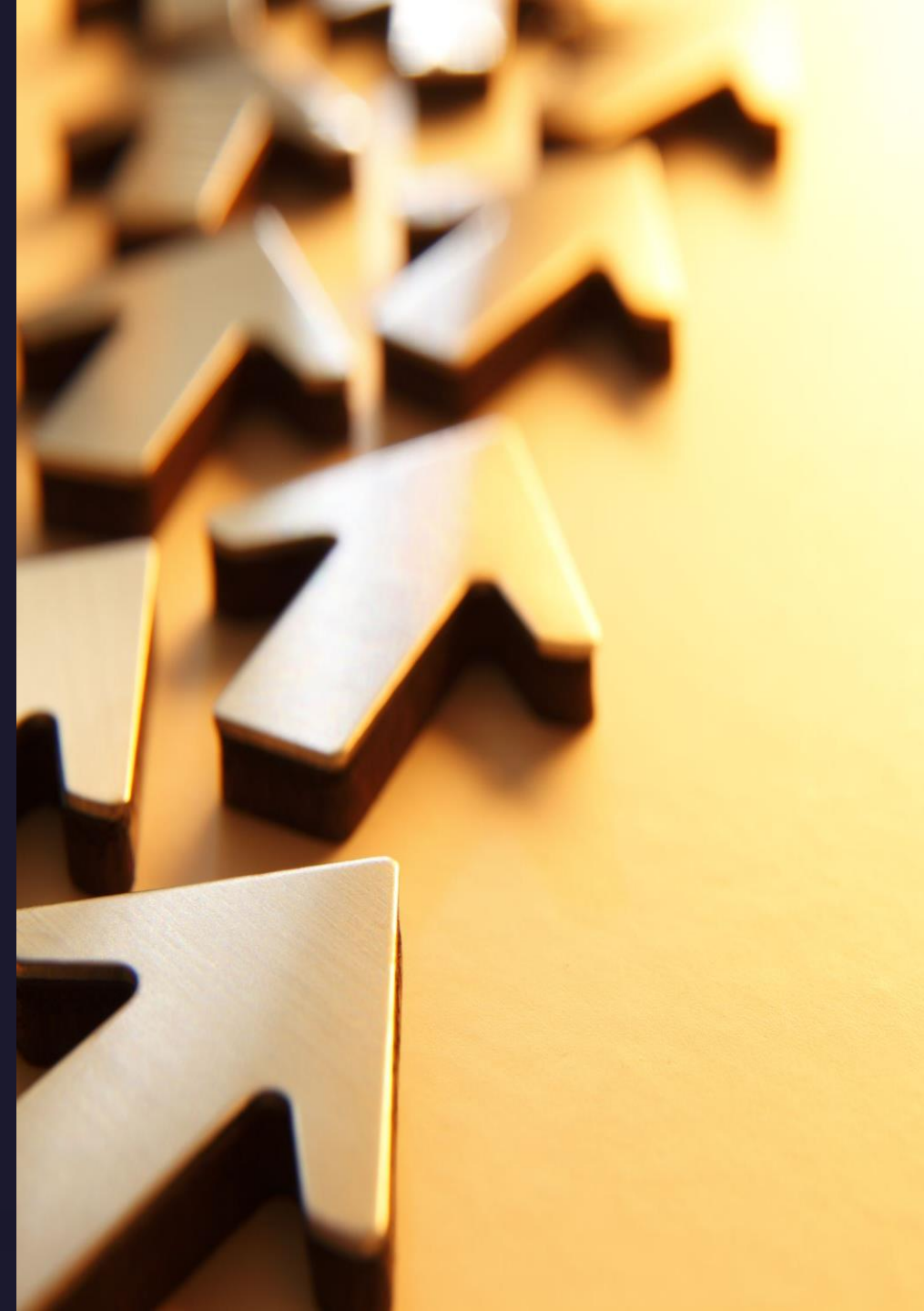
Material för pedagoger och lärare

Hur förändrades min tankevärld
som lärarutbildare när jag fick en
funktionsnedsättning?

Hannele Cantell, docent och lärarutbildare, Helsingfors universitet.
Anförande (längd 10 min 27 sek)

Fysiska och sociala hinder som unga upplevt

- **Högskolornas slumpmässiga tillgänglighet** (t.ex. Ämnesföreningsverksamhet, arrangemang för urvalsprov, praktikplatser och utbytesmöjligheter)
 - Läs Jons blogg [Ensikertalaikiintiö vaarantaa opiskelijoiden yhdenvertaisuuden](#).
 - **Ämnesföreningsverksamhet**
och evenemang utanför föreläsningssalen är en viktig del av nätverkandet och arbetslivsfärdigheterna!
- Beaktande av ”mer osynliga” hinder vid sidan av fysiska handikapp:
 - Syn- eller hörselnedsättning kräver en egen slags tillgänglighet, och svårigheterna att agera i enlighet med sociala koder kan leda till beklagliga missförstånd.
 - Problemet är ofta lärarens **brist på kunskap eller likgiltighet**.
- **Mobbning och diskriminering:**
 - Ada, 17: ”Jag vet inte hur annorlunda min ungdom skulle ha varit om läraren skulle ha ingripit i att jag på lågstadiet blev utfrusen ur gruppen eller om man på högstadiet skulle ha ingripit i mobbningen av mig”.
- Man måste kämpa mycket mer för att klara av vardagen i skolan.

Källa: Vamlas & nuoret vaikuttajat, Bilder: www.pixabay.com

Positiva upplevelser

- Unga påverkare vid stödfonden för barn och unga med funktionshinder Vamlas har erfarenheter av hur man har fått sakerna att fungera och hur skolgången har blivit fungerande och smidigt lett mot en unik framtid.
- Det är viktigt att alla vuxna i skolan förbinder sig till en **barnfokuserad verksamhetskultur och att barn som behöver särskilt stöd beaktas bättre**. Detta har krävt att det finns en bra anda av samarbete bland hela personalen. En lärares beskrivning:
- *'Så mycket har jag följt diskussioner på sociala medier att just dessa problem med beteende, för dem behövs det en egen grupp. Och det kräver mycket resurser. Men vi har upplevt att **när man får arbetskulturen i ordning så finns det väldigt lite problem med beteende**. Om man har lyckats skapa en bra arbetskultur så stöder det bra beteende. [...] Så då försvinner dåligt beteende. Så jag skulle säga att just dessa barn har nytta av stora grupper.*

Lärarens attityd
och växelverkan
har en stor
betydelse

Pedagogiskt material

- Mål 24 – Med eller inte? [videor](#)
- Samverkan inom funktionsnedsättningens ”[Oikeus koulutukseen](#)” (rätt till utbildning) [material](#)
- [Intervju](#) med Kalle Könkkölä om hans människorättsaktivism (www.ihmisoikeudet.net).
- Perus- ja ihmisoikeudet kasvatusalalla – [opas](#) (Grundläggande och mänskliga rättigheter inom fostran –guide): Teman 3 & 8 i guiden behandlar stöd och funktionsnedsättning, men teman relaterade till funktionsnedsättning förekommer också i de övriga delarna av guiden.

VIDEOR: Samverkan inom funktionsnedsättning: <https://www.vammaiskumppanuus.fi/oikeus-koulutukseen/>

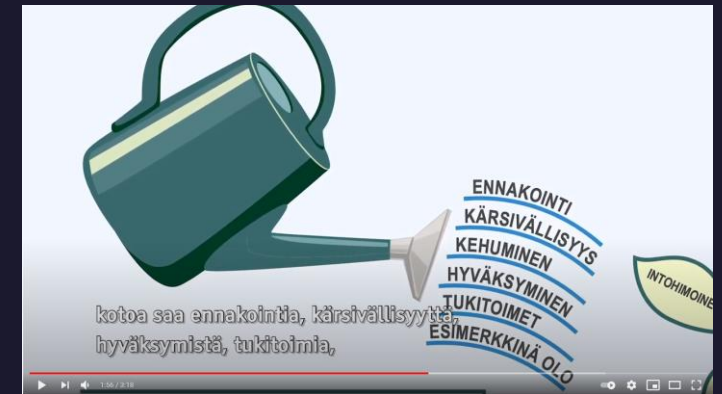
VIDEOR Mål 24 –kampanj: ADHD-liitto, FDUV, Kehitysvammaisten Tukiliitto, Kehitysvammaliitto, Vi delaktiga, Vamlas

Pedagogiskt material och stöd

- Tukiliittos [tips och råd för den grundläggande utbildningen](#).
- Verner.net: [Apu ja tuki köulunkäuntiin \(Hjälp och stöd för skolgången\) - webbplats](#).
- Valtteris [Ammattitaitoa arikkeleina – osaamista isolla sydämellä](#).
 - Läs artiklar om frågor relaterade till barn och ungas inlärning och rehabilitering.
- [Hur stöder jag en elev inom autismspektrumet?](#)
 - Läs Päivi Norvapalos artikel om en autismvänlig inlärningsmiljö (på finska)
- ADHD -liittos och Takedas [Mun ADHD videosarja elämästä ADHD:n kanssa](#) (videoserie om livet med ADHD).
 - Erfarenheter av och information om ADHD.

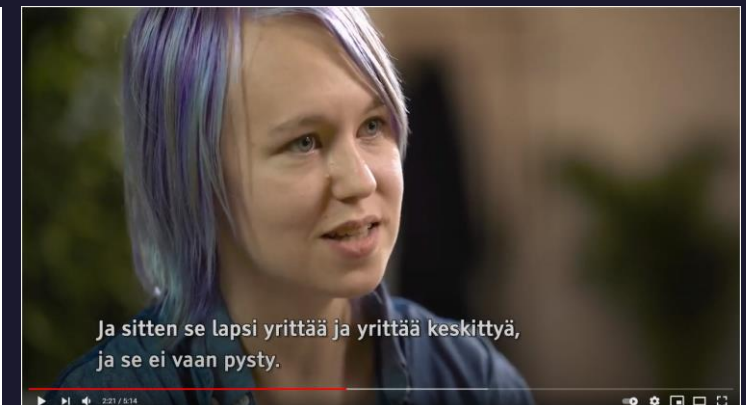
VIDEO: Tukiliittos [Liikuttava koulupäivä](#) (Rörlig skoldag): ”Alla barn har rätt att delta i funktionell inlärning, lekar under rasterna, skolidrott och andra aktiviteter.”

VIDEO Mun ADHD -videoserie: [Vad önskar du att alla visste om ADHD?](#)

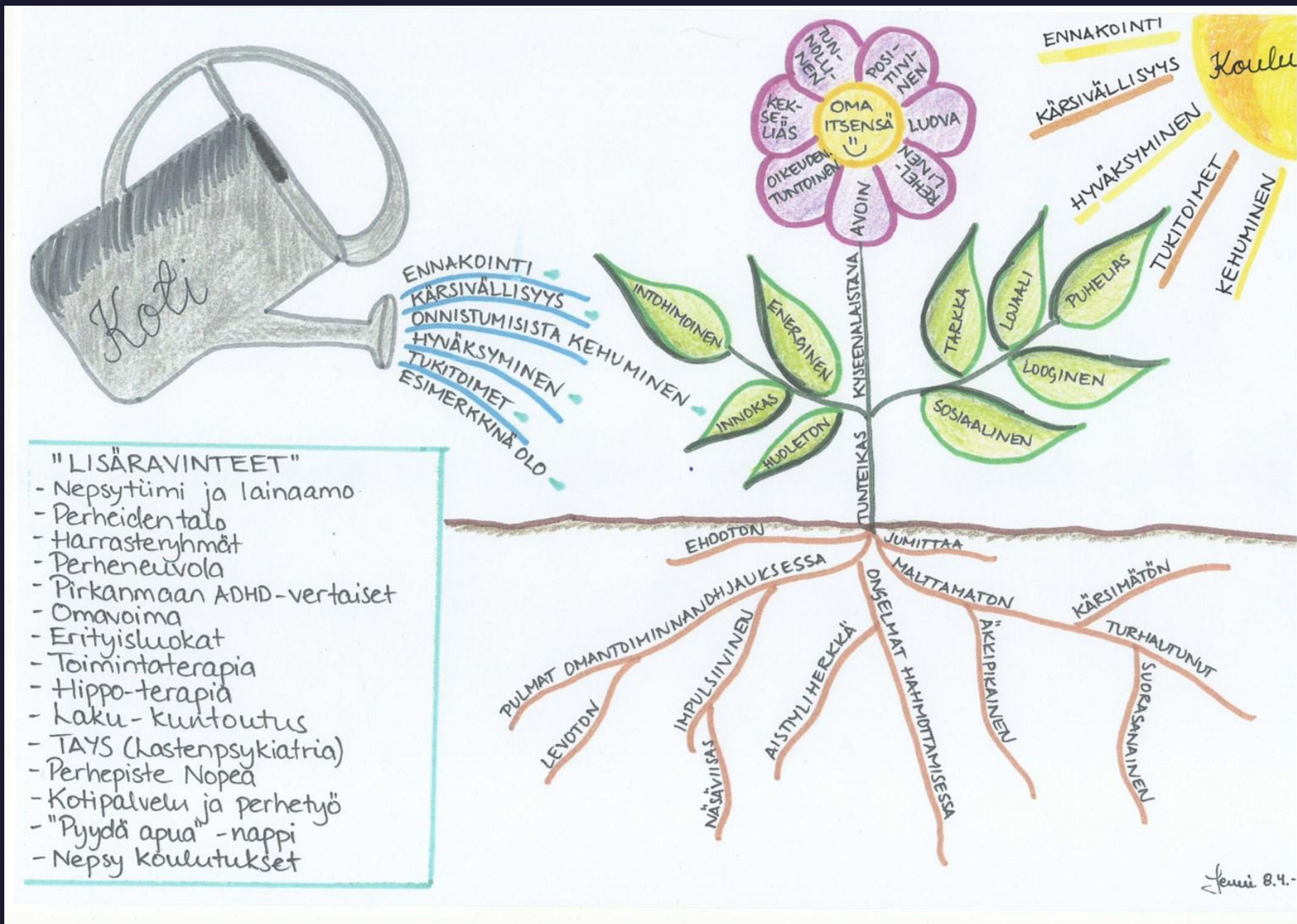
VIDEOR Mun ADHD -videoserie: Jenni och Ina, [Mitä terveisiä haluaisit lähettää kouluun ja terveydenhuoltoon](#) (hurdana hälsningar skulle du vilja skicka till hälsovården)?

Vad önskar du att alla visste om ADHD?

- ADHD -liittos och Takedas Mun ADHD –videosarjan [kuvaus kasvatuksesta ja ADHD:sta](#) (videoserie, beskrivning av fostran och ADHD).

BILD: Styrkeblomma. Jenni Barnett-Erlandsson

Källor

- Broderick, A. & Ferri, D. (2019). International and European Disability Law and Policy: Text, Cases and Materials. Cambridge University Press. 249.-266.
- Honkasilta, J., Ahtiainen, R., Hienonen, N. & Jahnukainen, M. (2019). Inclusive and Special Education and the Question of Equity in Education: The Case of Finland. Teoksessa Matthew J. Shuelka, Christopher J. Jonstone, Gary Thomas ja Alfredo J. Artiles (toim.) The SAGE Handbook of Inclusion and Diversity in Education. SAGE Publications.
- NESSE network of experts (2012).
- EDUCATION AND DISABILITY/SPECIAL NEEDS policies and practices in education, training and employment for students with disabilities and special educational needs in the EU, An independent report prepared for the European Commission by the NESSE network of experts- På adressen: <http://www.includ-ed.eu/sites/default/files/documents/disability-special-needs-1.pdf> (8.12.2020)
- Valjakka, S., Engblom, J., Krokfors, Y., Kuoppala, M., Latva-Nikkola, A., Meriläinen, J., Mustonen, S., Nyman, S., Salisma, T., Selin-Grönlund, P., Vataja, P. & Voltti, K. 2019. "Äiti on mun avustaja" ("Mamma är min assistent" - Resultaten från Handikappforumets och Människorättscentrets enkät. Vammaiset lapset ja nuoret. Vammaiset lapset ja nuoret - työryhmä. På adressen: <https://vammaisfoorumi.fi/lausunnot/2019-lausunnot-ja-kannanotot/> (10.10.2020)
- Vehmas, S. (2015). Vammaisuus. Johdatus historiaan, teoriaan ja etiikkaan. E-bok. Gaudeamus.

I samarbete med

Människorättscentret och pedagogiska fakulteten, Helsingfors universitet

Kontaktperson: Mikko Joronen, sakkunnig, Människorättscentralen

www.ihmisoikeuskeskus.fi/koulutus

Materialförsörjning: Tuija Kasa & Mikko Joronen. Ett särskilt tack till alla som påverkat helheten, så som Vamlas & unga påverkare, Människorättskommittén för personer med funktionsnedsättning, Autism Finland, ADHD -liitto, barnombudsmannen och unga rådgivare, Jenni och Ida Barnett-Erlandsson, Hannele Cantell.

Materialet har producerats som en del av projektet [Mänskliga rättigheter, demokrati, värderingar och dialog inom fostran](#) 2018-2021, som har finansierats av Människorättscentret, justitieministeriet och Helsingfors universitet.

